

Isefjord

fra Tempelkrog til Vellerup Vig

Isefjord

Egnen fra Tempelkrog til Vellerup Vig byder på mange smukke oplevelser. Kysten mod Isefjord består fortrinsvis af skrænter. Det er et udpræget landsbrugsland med mange små, velbevarede landsbyer og enkelte fiskerlejer. Markant er det kuperede terræn og de tætte løvtræsbekovninger omkring landsbyerne. Landsbykirkerne ligger højt og åbent med vid udsigt til fjordene, og kirkerne har været benyttede som landkenderinger af fjordfiskerne i århundreder.

Mod syd finder man et storbakked godslandskab med skove og markante skovbryn, der strækker sig i et sammenhængende strøg fra Ryegård Gods til kysten ved Tempelkrog. Størstedelen af dette område er fredet for at sikre bevarelsen af natur- og kulturværdierne.

Området er rigt på stengrave og gravhøje, som fortæller om bosættelse tilbage i Danmarks oldtid. Koncentrationen er specielt høj ud mod Isefjorden ved Ejby Adal og på Ryegårdsjorder.

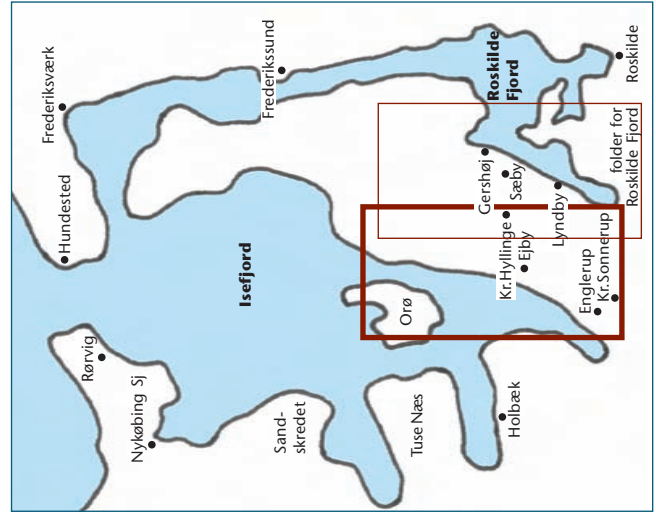
Overnatningsmuligheder

På kyststrækningen langs Isefjorden ligger flere overnatningspladser som det fremgår af kortet.

Færdelsesregler

Man må færdes langs kysten, når blot man holder sig til strandbredder. Efter naturbeskyttelsesloven må man færdes til fods eller på cykel på veje og stier i skove og i det åbne land. Det er ligeledes tilladt at færdes til fods på udyrkede, uindhegnede arealer uden for skove. Færdsel sker på eget ansvar. Når man således færdes rundt på egnen eller går langs kysten, foregår det ofte på privat ejendom, og derfor er det særlig vigtigt, at man viser hensyn. Hunde skal føres i snor hele året rundt, og husk ikke at smide papir og andet affald.

Egnen fra Tempelkrog til Vellerup Vig ligger i Lejre Kommune.

Forsidefoto: Udsigten over Tempelkrog med Munkholm og broen i baggrunden.
Foto: Ole Malling, hvor intet andet nævnt. Redaktion: Charlotte Høsted. Grafisk design: Jette Sommer. Udgivet af Roskilde Amt. 2006. Repro og tryk: Schweitzer Kbh. ISBN 87-7800-693-7

Foto: Roskilde Amt

Kirke Sonnerup Kirke
Kirke Sonnerup Kirke (1) er formentlig en af Sjællands mest markante frådstensbygninger. Den er bygget i begyndelsen af 1100-tallet og består af romansk skib med gotisk forlængelse og tårn. Skib, kor og apsis er opført i frådsten, som sandsynligvis er hentet fra de gamle brud ved Vintre Møller (2). Kalken i jorden udvaskes og samles i tykke lag af kalk, som man tidligere brød i blokke til byggerier af bl.a. herregårde og kirker. Vintre Møller ligger ved en skråning med mange kildevæld. Et fald på mange meter kan ses ved Møllebækken (lille lukket sidevej fra Ordrupvej tæt ved Elverdamsvej).

Vintre Møller (2)

Langs den stejle slugt, hvor vandløbet haster af sted over stok og rødder, ligger endnu i dag, hvad der er tilbage af engang 5 møllebygninger, og de kan fint genkendes som tidligere møller. Utallige møllere har afløst hinanden i forpagtning af møllerne, som ejedes af herregårdene. Mølledriften i Vintre Møller var kendt vidt omkring, og møllerne betjente folk fra nær og fjern gennem hundreder af år med mange slags ydelser.

Strandskoven og kysten langs Bramsnæs Bugt

Strandskoven vest for Ryegård Dyrehave (3) er fredet og består af både løv- og nåleskov. I den sydlige udkant af Strandskoven har vandløbet Hulrenden gennem århundrede skåret sig ned i

Ryegård Dyrehave

Foto: Roskilde Amt

terrænet og dannet en kløft med en spændende, artsrig vegetation. Langs kysten findes sjældne planter som bjerg-perikon, svalerod og due-skabiose, og i det tidlige forår ses store mængder af blå anemoner. Umiddelbart syd for Munkholmvejen løber Garverrenden eller Færgerenden, som vandløbet også kaldes. Vandløbet følger bunden af en lille kløft, der fortsætter mod sydøst. Kløften er bevokset med løvskov med en blanding af unge og gamle træer, og vandløbet rummer et varieret dyreliv samt en spændende mosflora.

Langtved Færgetro

Langtved Færgetro (4) tilhører Ryegård Gods. I dag drives den som kro, og det er muligt at spise sin medbragte mad udenfor samt købe is i kiosken. Ved kroen fandtes et færgested indtil 1952, da Munkholmbroen blev bygget.

Ryegård Hovedgård og Dyrehave

Herregårdsejerlauget Ryegård Hovedgård (5) udgør en helhed, der er prioriteret som bevaringsværdigt kulturmiljø. Ryegårds hovedbygninger blev nedrevet i 1974, og kun voldstedet og en grundmuret hestestald fra 1656 vidner om en betydelig herregård. Siden 1732 har godset ikke været handlet, men er gået i arv. Et enkesæde, som ligger på Munkholmvej over for voldstedet, er opført i 1863. Ryegård Dyrehave (6) ligger smukt i et kuperet terræn med vandhuller, småmoser og store partier af hundredeårig gammel bøgeskov. Ind imellem ses større lysninger, hvor kvæg står for den aktive landskabspleje. Græsningen skal bevare det åbne præg og udsigten i området. På Ryegårds marker ligger mange oldtidshøje. Mest markante er de tre bølgebevoksede gravhøje, Sakshøje, der ligger ved Munkholmvej lige syd for Dyrehaven. Der er ikke adgang til højene.

Dejligheden

I bunden af Bramsnæs Vig ligger en lille ejendom, Krabbeslund, som i daglig tale kaldes Dejligheden (7). Gården hører under Ryegård, og var gennem flere generationer forpagtet af den samme slægt. Krabbeslund nedbrændte delvist i 1956, og store dele af gården er derfor af nyere dato. I 1849 tilbragte digteren Christian Winther sensommeren og efterårsmånederne på Dejligheden. To digte blev skrevet her og fortællingen „I naadsens-aaret“ er inspireret af en begivenhed, der fandt sted på egnen.

Ejby Ådal

Ejby Ådal

Fra Ejby Havn til Kyndeløse Nordmark ligger de fredede kystskrænter, der ligesom Ejby Ådal (8) er af stor geologisk og botanisk interesse. Kystskrænterne består af smeltevandsgrus og er dannet under sidste istid. Vandstanden i havområderne omkring Danmark lå dengang væsentlig over nuværende niveau på grund af isens afsmeltning. I takt med at vandstanden gradvis faldt, og at landet for ca. 10.000 år siden begyndte at hæve sig, opstod kystskrænterne. Selve ådalen blev fredet i 1948 mens kystskrænterne blev fredet i 1994. Den gamle fredning sørgede for at sommerhusbebyggelsen ikke bredte sig til ådalen. Med den nye fredning er der kommet forbud mod opgravning af

Gul iris i Ejby Ådal

Grenet edderkopurt

Foto: Kurt Jørgensen

Ejby Havn

planter. Ejby Å løber gennem dalen, og åen er så ren, at havørreden gyder her. Ådalens skrænter er furet af terrasseformede udskridninger af jorden (fårestier). For at hindre en tilgroning af dalen afgræsses området af kreaturer, der skal sikre at den rige flora bevares. Der er fundet over 300 blomsterarter i området. Om foråret præges dalbunden af engkabelleje og maj-gøgeurt, og nikkende kobjælder vokser på skrænterne. Senere på året finder man sølje og grenet edderkopurt. Ejby Ådal rummer landets største bestand af grenet edderkopurt. Der er stenter over hegnene og spange over åen, og det giver mulighed for at færdes i en del af området.

Ejby Landsby og Ejby Havn

Ejby Landsby (9) ligger ud mod Isefjorden i et storbakket landskab, hvor landsbykernen ligger trukket tilbage fra kysten. Ud mod fjorden ligger den lille idylliske Ejby Havn med et særligt velbevaret fiskermiljø. Erhvervsfiskeriet blev indstillet i 1960'erne, men fiskermiljøet holdes i live af lystfiskerne, der sejler ud og fisker fjordrejer, ål og fladfisk. Her ligger også et nedlagt østersbrug, og der er redskabsskure, bådhus og fiskerhuse. På en sten ude i vandet ligger ligger „Sælen“, som er en lille fin figur udført af billedhugger Carl Hansen Glem. Figuren blev opsat i 1995, og skal fortælle os at sæler ligesom marsvin tidligere var et almindeligt syn i Bramsnæs Vig. Der løber en fin sti langs fjorden fra Ejby Havn til Kyndeløse Nordmark

Fortidsminder

I egnen omkring Ejby er der bevaret en stor koncentration af fortidsminder, jættestuer og bronzealderhøje. Der har ligget mange flere, men de er med tiden forsvundet ved overpløjning eller stenene er brugt til markdiger, veje og lign. Dette gjorde sig især gældende omkring udskiftningstiden i 1800 tallet, hvor der blev

bygget mange stendiger og anlagt veje og broer. Gravhøjene ligger højt i landskabet, hvor de bevidst blev placeret, så de kunne ses vidt omkring. De har sandsynligvis skulle markere grænsen mellem lokalsamfund, samtidig med at de har understreget de dødes status i samfundet. Nord og syd for Ejby Ådal ligger to jættestuer (10) fra omkring 3.200 f.kr., hvoraf Møllehøj er med to kamre. Jættestuerne hører til blandt de bedst bevarede i amtet, og der er offentlig adgang til begge, så husk lomme-lygte. Ud til vejen i Kyndeløse Nordmark ligger tre velbevarede høje: En runddysse fra 3.500 f.kr. og to bronzealderhøje fra 1.400 f.kr. De ligger med vid udsigt over Vellerup Vig. Der er ikke adgang til højene, men de kan ses fra vejen.

Kirke Hyllinge Kirke

I den sydlige udkant af Kirke Hyllinge ligger kirken (11) 43 m over havet med udsigt over Bramsnæs Bugt og Isefjord. Kirken består af romansk apsis, kor og skib. Kirken er opført i frådsten og hører måske til blandt landets ældste. Oprindelig havde kirken tvillingetårne ved vestenden af skibet, men i 1761 oplyses det at „da der blev ringet med klokkerne over en mand...som med flere andre bleve druknede...faldt begge kirketårne...lige over kirkens hvælvinger, hvorved fem mennesker blev ihjel-slagne“. Et nyt tårn og sakristiet blev opført i 1763. I korbuen kan man se meget værdifulde romanske kalkmalerier fra omkring 1150-75.

Nørre Hyllinge

På egnen omkring Ejby findes en række velbevarede landsbyer, der ligger omgivet af det dyrkede landbrugsland. Flere af landsbyerne blev ved udskiftningen omkring 1800 udskiftet i stjerneform, hvor landsbykernen er stjernens midtpunkt. Landsbyens jord blev delt i trekantede lodder, der strålede ud fra den enkelte gård i landsbykernen. På den måde kunne næsten alle gårde i små landsbyer blive liggende i landsbykernen i en kreds omkring gadekær og forte. Forten var et fælles græsareal, der før udskiftningen blev brugt til at samle husdyrene på, når de skulle vandes, og når de blev ført til og fra overdrevet. Nørre Hyllinge (12)

Kirke Hyllinge Kirke

Kyndeløse Nordmark

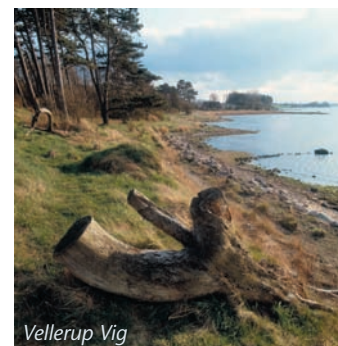
havde før udskiftningen et stort overdrev (græsningsareal) fælles med Kyndeløse ud mod Vellerup Vig. Her kendes en hel del fortidsminder, der netop blev bevaret, fordi jorden først sent blev opdyrket.

Kyndeløse

En kilometer fra Nørre Hyllinge ligger Kyndeløse (13), der tidligere var en af egnens største landsbyer både i gårdantal og indbyggere. Gårde og huse lå omkring et meget stort gadekær, der i dag er delvis fyldt op og bebygget. De tre veje rundt i byen angiver gadekærets oprindelige udstrækning.

Egholm Hovedgård

Herregårdsejerlauget Egholm (14) udgør en helhed, der er prioriteret som særligt bevaringsværdigt kulturmiljø. Herregården og dens nære omgivelser er velbevarede og består af hovedbygning, avlsgård og funktionærboliger, småhuse, park og skov. Hovedbygningen er opført i 1841 af Wolfgang v. Haffner og ligger på en næsten cirkelrund banke med vandfyldte voldgrave på siderne. I tilknytning til hovedbygningen ligger parken, som nu er anlagt i landskabelig stil og som delvis er omkranset af et

Vellerup Vig

stendige. Der er velbevarede hestekastanie- og lindealleer i tilknytning til herregården. Uden for herregårdens nære omgivelser ligger Egholm Mølegård helt mod syd og mod vest Egholm Skov. Der er ikke offentlig adgang til herregården, men den ses tydeligt fra vejen.